

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1968/33

Karar Sayısı:1969/12

Karar Günü:11/2/1969

Resmi Gazete tarih/sayı:2.7.1969/13238

İtiraz yoluna başvuran : Ankara Beşinci Asliye Hukuk Mahkemesi.

İtirazın konusu : Borçlar Kanununun 49. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'nın 10., 11. ve 14. maddelerine aykırı bulunduğu yolundaki dâvâlı vekilinin iddiasının mahkemece, ciddi olduğu kanısına varılmış ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 151. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur.

I- OLAY :

Bir gazetecilik şirketi, bir gazetenin yazı işleri müdürü ve muhabiri aleyhlerine Basın Kanununun 17., Medenî Kanununun 24/2. ve Borçlar Kanununun 49. maddelerine dayanılarak açılan ve Ankara Beşinci Asliye Hukuk Mahkemesinin 1966/56 ve 57 esas sayılılarını alan iki manevî tazminat dâvasının birleştirilerek yapılan duruşması sırasında dâvâlılar vekili 16/1/1968 günlü dilekçe ile Borçlar Kanununun 49. maddesinin manevî tazminata ilişkin bölümünün,. Anayasa'nın 10., 11. ve 14. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmüş ve mahkeme, iddianın ciddi olduğu kanısına vararak, Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ve duruşmanın geri bırakılmasına 7/3/1968 günlü 16. oturumda, karar vermiştir.

III- YASA METİNLERİ :

1 - İtiraz konusu hüküm :

İtiraz konusu olan Borçlar Kanununun 49. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Şahsi menfaatleri helâldar olan kimse hata vukuunda zarar ve ziyan ve hatanın hususî ağırlığı icabettiği surette manevî zarar namiyle nakdî bir meblağ itasını dâva edebilir."

2 - Mahkemenin dayandığı Anayasa hükümleri:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının, mahkemenin gerekçesine dayanak yaptığı 10., 11. ve 14. maddeleri aşağıda gösterilmiştir.

"Madde 10- Herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Devlet kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar."

"Madde 11- Temel hak ve hürriyetler, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir.

Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz. "

Esas Sayısı:1968/33
Karar Sayısı:1969/12

"Madde 14- Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir.

Kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti, kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça kayıtlanamaz.

Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz.

İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza konulamaz."

3 - Konu ile ilgili öteki hükümler :

Ankara 5. Asliye Hukuk Mahkemesinin bakmakta bulunduğu dâvanın açılışına dayanak olan 5680 sayılı Basın Kanununun 29/11/1960 günlü ve 143 sayılı Rakamıyla değişik 17. ve Medenî Kanunun 24. maddeleri şöyledir:

a) Basın Kanununun 17. maddesi :

"Madde 17- Basın yolu ile işlenecek fiillerden doğacak maddî ve manevî zararları 16. maddeye göre sorumlu olanlarla birlikte Borçlar Kanununun genel hükümlerine göre mevkutelerde sahibi ve mevkute olmıyanlarda naşiri, müteselsilen tazminle ödevlidirler."

b) Medeni Kanunun 24. maddesi :

"Madde 24- Şahsî menfaatlerinde haksız tecavüze uğrayan kimse, hâkimden tecavüzün men'ini talep edebilir.

Maddi veya manevî tazminat namiyle muayyen bir meblağ dâvası ancak kanunun tayin ettiği halde ikame olunur."

IV- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İctüzüğünün 15. maddesi uyarınca 4/4/1968 gününde yapılan ilk incelemede mahkemenin, davalılar vekilinin ileni sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına kendisini götüren görüşünü açıklar kararı göndermediği ve böylece 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı Kanunun 27. maddesinin 2 sayılı bendinin gereğini yerine getirmediği görülmüş ve eksik tamamlanmak üzere dosyanın geri çevrilmesine 1968/16 - 1968/11 sayı ile ve oybirliğiyle karar verilmiştir.

Mahkeme 26/6/1968 günlü ve 1966/56-57 sayılı kararını göndermekle eksiği tamamlamış olduğundan işin esasının incelenmesi 9/7/1968 gününde oybirliği ile kararlaştırılmıştır.

V- ESASIN İNCELENMESİ :

İtirazın esasına ilişkin rapor, mahkemenin 26/6/1968 günlü ve 1966/56-57 sayılı yazısına bağlı olarak gelen gerekçeli karar ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen hüküm, mahkemenin dayandığı Anayasa maddeleri ve bunlarla ilgili gerekçeler ve Meclis görüşme tutanakları ve konu ile ilişkisi bulunan öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sı, 10. maddesiyle, herkese kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetler tanımaktadır. Yine aynı madde, kişinin temel hak ve hürriyetlerini fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırmayı; insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamayı bir ödev olarak Devlete vermiştir. Temel hak ve

Esas Sayısı:1968/33
Karar Sayısı:1969/12

hürriyetlerin Devletçe korunması ilkesi de 10. maddenin sözünün, ruhunun ve konuluş nedeninin bir gereğidir.

Kişiliğe bağlı temel hakların ve hürriyetlerin korunması içdn Devletin alabileceği birçok tedbirler vardır. Yasalarla getirilecek düzenlemeler, bu arada ceza müeyyideleri ve tazminat hükümleri söz konusu tedbirler alanında önemli yerler tutarlar. Tazminat, kişinin uğradığı zararları karşılar; bunların acısını çıkartmaya yarar ve bir dereceye kadar saldırıların önlenmesinde etkili olur. Zararlar maddî veya manevî olabilir. Maddî zararların karşılanması zorunlu ve olağan iken çok kez acısı maddî kayıplardan daha ağır olan manevî zararların karşılanma yollarının kapalı tutulması elbette ki düşünülemez.

Manevî zarar sorunu, zararın değerlendirilmesi ve giderilmesi yönlerinden özelliği ve büyük güçlükleri olan bir sorundur. Özellik ve güçlük, insanın manevî varlığına yapılan saldırıların tahriplerini ölçüye vurmaktaki imkânsızlıkta ve manevî kayıpların telâfi kabul etmez niteliğindedir. Ancak bu böyledir diye insanın bir bölüm kişilik hak ve yararlarının korunmayacak yüzüstü bırakılması elbette düşünülemez. Onun içindir ki, konuya ilişkin olarak eksiksiz değilse bile olabildiğince yeterli hükümler yasalarda yer almıştır.

Bu hükümlerden, söz gelimi itirazda bulunan mahkemenin elindeki dâvayı ilgilendirenlere bir göz atılırsa şunlar görülür; Türk Medenî Kanunu şahsın hukukuna, o arada gerçek kişilere, gerçek kişilerde şahsiyete ve şahsiyetin korunmasına ilişkin bir takım ilkeler ve kurallar getirmektedir. Bunlara göre; herkes medenî haklardan yararlanır. Kanun çerçevesi içinde haklara ve borçlara ehil olmakta herkes eşittir. (Madde 8) Kimse medenî haklardan ve onları kullanmaktan kısmen olsun feragat edemez. (Madde 23) şahsi menfaatlerinde haksız saldırıya uğrayan kimse, hâkimden tecavüzün önlenmesini isteyebilir ve kanunun saptadığı hallerde maddî veya manevî tazminat adı altında kendisine belli bir para ödenmesini dâva edebilir. (Madde 24)

Öte yandan itiraz konusu Borçlar Kanununun 49. maddesi, şahsi menfaatleri haleldar olan kimseye hatanın özel ağırlığı gerektirdiği takdirde manevî zarar adıyla bir paranın ödenmesini dâva etme yolunu açık tutmakta ve 5680 sayılı Basın Kanununun değişik 17. maddesi, basın yolu ile işlenen eylemlerden manevî zararların da doğabileceğine işaret etmekte ve bunları tazminle ödevli bulunanları açıklamaktadır.

Para bugün için halâ mübadele aracı ve hesaplama birimi olarak fiyatların adlandırılmasında, borçların yerine getirilmesinde, eşya ve hizmet karşılıklarının ödenmesinde, değerlerin, servetlerin ölçülmesinde kullanılan en elverişli tek buluş olduğuna göre, manevî zararların değerlendirilebilmesinde ve karşılanmasında paradan yararlanmaktan kaçınılamıyacağı ortadadır. Para, bu alanda eksiktir, yetersizdir; ancak daha iyisi ve elverişlisi bulunmadığı içindir ki aracılığından vazgeçilememektedir.

Paranın manevî zararları karşılamak üzere kullanılabilmesi, hiçbir zaman manevî kaybı geri getirip yerine koyduğu yahut manevî varlığın bir bölümünün onunla mübadele edildiği anlamını taşımaz. Paranın bu alanda gördüğü iş, kişilik hakları ve yararları zedelene kimsenin duyduğu ağır manevî acıyı bir dereceye kadar yumuşatıp yatıştırmaktan; bozulan manevî dengeyi onarıp düzeltmekten; bir teselli, bir avunma, bir ruhî tatmin aracı olmaktan ibarettir. Manevî varlıkların hiçbir saldırıdan zarar görmeyeceğine inanan veya manevî kayıpları için herhangi bir tatmin yolunu gerekli görmeyen kimi insanlar bulunabilir. Ama bunların sayısı pek azdır. Büyük çoğunluk genel olarak uğradığı haksız saldırıların hesabını sorar ve zararlarının karşılanması yollarını arar. Bunu başarınca da bir tatmin edilmişlik duygusuna, hafifliğe, ferahlığa kavuşur. Esasen manevi tazminat alacağı, kişiye sınıksız bağlı bir haktır, ilgilisi dilerse dâvasını açar; dilerse açmıyabilir. Yasalar,

Esas Sayısı:1968/33
Karar Sayısı:1969/12

kişileri manevî tazminat dâvaları için zorlamakta değildir; yalnızca haklarını aramak isteyenlere bu yolu açık tutmaktadır.

Yukarıdan beri yapılan açıklamalardan sonra, dâvâlı Anayasa'ya aykırılık iddiasına ve mahkemeyi bu iddianın ciddiliği kanısına götüren gerekçeler üzerinde ayrıca ve uzun uzun durmaya yer kalmıyacaktır. Hakarete uğrayan kimsenin, manevî tazminat olarak bir para isteminde bulunması, onun dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez kişilik haklarını ve kişilik haysiyetini bir yana bıraktığının değil; tam tersine kişiliğe ve kişilik haysiyetine bağlılığının ve bunları koruma, savunma azminin ifadesidir, ivaz karşılığında kendisine hakaret edilmesi için anlaşma yapan kimse ile hakarete uğrayıp manevî tazminat isteyen kimse arasında ahlâk açısından fark bulunmadığı yolundaki bir iddianın savunulabilecek, desteklenecek yanı, hattâ mantık sınırları içinde yeri yoktur. Borçlar Kanununun manevî tazminat hükmünün, Anayasa'nın 10. maddesindeki temel haklar ve hürriyetleri sınırlaması düşünülemediği için, ortada hakkın özüne dokunan bir kanun sınırlaması bulunduğu söz edilemez. Ceza, suç, kusuru bulunanlar için söz konusu olabilir. Şahsi menfaatleri haksız saldırıya uğrayan bir kimsenin, manevî tazminat dâvası açmasını ve dâvayı kazanmasını, o kimse için bir ceza, hem de insan haysiyeti ile bağdaşamayacak bir ceza saymanın yersizliği ise, tartışmayı gerektirmeyecek bir açıklıkla ortadadır.

Şu duruma göre Borçlar Kanununun 49. maddesinin birinci fıkrası Anayasa'nın ne 10., 11. ve 14. maddelerine ne de başka herhangi bir hükmüne aykırı değildir; itirazın reddi gerekir.

VI- SONUÇ :

Borçlar Kanununun 49. maddesinin birinci fıkrasının, Anayasa'nın 10., 11. ve M. maddelerine ve öteki hükümlerine aykırı olmadığına ve itirazın reddine 11/2/1969 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkanvekili
Lütfi Ömerbaş

Üye
İhsan Keçecioğlu

Üye
Feyzullah Uslu

Üye
Celalettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenoğlu

Üye
Fazlı Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Avni Givda

Üye
Muhittin Taylan

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Recai Seçkin

Üye
Ahmet Akar

Esas Sayısı:1968/33
Karar Sayısı:1969/12

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Ziya Önel

Üye
Muhittin GÜRÜN